

TALABALAR FAOLLIGIDA IJTIMOYIY MEDIANING ROLI

Yaqubova Nilufar Ulug`bek qizi

*Samarqand davlat universiteti Kattaqo`rg`on filiali Ijtimoiy ish yo`nalishi
3-bosqich talabasi.*

Ilmiy rahbar: Ishmurodov Bunyod Farhodovich

Samarqand davlat universiteti Kattaqo`rg`on filiali o`qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalar faolligida ijtimoiy medianing rolini o'rganishga bag'ishlangan. Unda ijtimoiy media platformalarining talabalarning akademik va ijtimoiy hayotiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ijtimoiy medianing ta'lim jarayonlarida hamkorlikni va muloqotni kuchaytirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Shuningdek, ijtimoiy media orqali talabalar o'z bilimlarini oshirish, yangi ma'lumotlarga ega bo'lish va jamoaviy loyihalarda ishtirok etish imkoniyatiga ega ekanligi qayd etiladi. Maqolada ijtimoiy medianing talabalar motivatsiyasiga, o'qishga bo'lgan qiziqishiga va faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, shuningdek, ularning kreativligini oshirishdagi roli ham muhokama qilinadi. Shu bilan birga, ijtimoiy mediadan haddan tashqari foydalanilishi natijasida yuzaga keladigan salbiy oqibatlar ham yoritilgan. Maqola ijtimoiy medianing ta'lim jarayonida ratsional va samarali foydalanilishini tavsiya qiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy media, kasbiy kontekst, raqamli vositalar, ta'lim texnologiyasi, integratsiyalashuv, ijtimoiy tarmoqlar, talabalarning faolligi, media savodxonligi.

Kirish:

Talabalarning texnologiya va ayniqsa ijtimoiy tarmoqlarda universitet, keng jamoatchilik va professor-o'qituvchilar bilan qanday o'zaro aloqasi bo'yicha tadqiqotlar juda kam. Biroq, oldingi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy mediadan shaxsiy, akademik va professional foydalanish talabalarning o'qishi va ayniqsa kollej talabalari rivojlanishining turli bosqichlari bilan bog'liq.

Agar texnologiya auditoriyada qo'llanilsa, talabalar o'rganishga ko'proq jalb qilinishi mumkin. Hozirgi yoshlar elektron dasturlardan foydalanishga juda o'rganib qolganligi sababli, ularni ta'limga qo'shish, shubhasiz, ularning qiziqishini uyg'otishi va faollik darajasini oshirishga yordam beradi. Texnologiyani ta'limga integratsiyalash talabalarga qiziqarli ta'lim tajribasini taqdim etadi, bu esa ularga chalg'imasdan mavzuga ko'proq qiziqishni saqlab qolish imkonini beradi.

Asosiy qism:

Avvalo talaba faolligiga to'xtaladigan bo'lsak: talaba faolligi, talabalar tomonidan o'quv jarayonida, kampus faoliyatida va keng jamoatchilikda ko'rsatadigan ishtirok va ishtiyoqni anglatadi. Bu faollik quyidagi omillar orqali namoyon bo'lishi mumkin:

Akademik faollik: Talabaning darslarga qatnashishi, uy vazifalarini o'z vaqtida bajarishi, loyihalarda va tadqiqot ishlarida faol qatnashishi.

Ijtimoiy faollik: Talabaning universitetda tashkil etilgan klublar va tashkilotlarda ishtirok etishi, jamoat tadbirlarida qatnashishi va ijtimoiy loyihalarda o'z hissasini qo'shishi.

Sport faolligi: Turli sport turlari bilan shug'ullanishi, universitet sport musobaqalarida qatnashishi va jismoniy tarbiya tadbirlarida faol ishtirok etishi.

Kreativ va madaniy faollik: Ijodiy va madaniy tadbirlarda, masalan, teatr, musiqa, raqs va san'at ko'rgazmalarida ishtirok etishi yoki tashkil qilishi.

Rivojlanish va ta'lim faolligi: Qo'shimcha kurslar, seminarlar va treninglarda qatnashishi, o'zini rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyatlardan foydalanishi.

Talaba faolligi nafaqat ularning shaxsiy rivoji uchun, balki universitet jamoasining umumiy rivojlanishiga va ijtimoiy faolligiga ham katta hissa qo'shadi. Bu jarayonda talabalarning yetakchilik qobiliyatlari, kommunikativ mahoratlari va jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlanadi.

Endi esa talaba faolligida ijtimoiy medianing roliga keladigan bo'lsak, avvalo "media" so'zi axborot vositalari yoki ommaviy axborot vositalarini anglatadi.

Ijtimoiy media haqida birqancha olimlarning fikrlari mavjud. Jumladan dastlabki qarash vakillaridan biri Pol Gillin "Yangi ta'sir etuvchi agentlar" kitobida ijtimoiy media – bu foydalanuvchilarning bir-birlari bilan muloqot qilishlari va o'zaro hamkorliklari uchun imkon beradigan turli xil onlayn texnologiyalarni birlashtiradigan ko'p ma'noli atama ekanligini ta'kidlab o'tadi. Uning fikricha, ijtimoiy medianing asosiy xarakterli xususiyati ularning foydalanuvchilari hisoblanadi.¹ Amerikalik olim S.Kardon ijtimoiy mediaga shunday ta'rif beradi: "ijtimoiy" so'zi kommunikatsiya yoki muloqot bo'lsa, "media" so'zi "axborotni uzatish vositasidir"². S.Bobrovskiy ijtimoiy mediani alohida shaxslarning yoki tashkilotlar tuzgan Internet muhitining ijtimoiy tuzilmasi hamda ular o'rtasida o'rnatilgan maqsadli o'zaro aloqalar (siyosiy, korporativ, xizmatga oid, oilaviy, do'stona va boshqa)ni bildirishini ta'kidlaydi³.

Bu tushuncha keng qamrovli bo'lib, u quyidagi vositalarni o'z ichiga oladi:

Matbuot: Gazetalar, jurnallar va boshqa bosma nashrlar.

Televideniye va radio: Televizion va radioeshittirishlar.

Raqamli media: Internet orqali tarqatiladigan kontent, shu jumladan veb-saytlar, bloglar, ijtimoiy tarmoqlar va podkastlar.

¹ Гиллин П. Новые агенты влияния. – Москва, 2010. – 67 б.

² Carton S. New Communications Media. New York, 2012. p.121.

³ Бобровский С. Эволюция и искусственная жизнь // PC Week Review. – Москва, 2005. – № 4. – С. 32-33.

Kino va video: Filmlar, hujjatli filmlar, seriallar va boshqa video mahsulotlar. Media insonlarga yangiliklar, ma'lumotlar va ko'ngilochar kontentni yetkazish uchun xizmat qiladi. O'z-o'zidan ko'rinib turibdiki talab avval media bu bir biriga bog'liq bo'lgan tushunchalardir. Aynan talabalar faolligida ijtimoiy media katta ahamiyatga ega hisoblanadi.

Ijtimoiy media talabalar faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'lib, turli jihatlarida ularning o'qish, muloqot va shaxsiy rivojlanishlariga yordam beradi. Quyida ijtimoiy medianing talabalar faolligida qanday ahamiyatga ega ekanligi haqida bir nechta nuqtalarni ko'rib chiqamiz:

Ta'lim resurslariga kirish: Ijtimoiy media platformalari, masalan, YouTube, Facebook va Telegram, turli ta'lim resurslari va videodarsliklarni topish uchun foydali bo'lishi mumkin. Bu talabalar uchun qo'shimcha bilim olish imkoniyatlarini oshiradi.

Networking va muloqot: Ijtimoiy media talabalar uchun bir-birlari bilan va o'qituvchilari bilan bog'lanish, fikr almashish va muammolarni muhokama qilish imkoniyatini beradi. Bu o'z navbatida, akademik hamjamiyatni mustahkamlashga yordam beradi.

Guruh ishlari va hamkorlik: Ijtimoiy media platformalari talabalar guruh ishlari va loyihalarida hamkorlik qilishlari uchun qulay sharoit yaratadi. Ular hujjatlar almashish, muhokama forumlari yaratish va real vaqt rejimida ishlashlari mumkin.

Yangiliklar va tadbirlar: Ijtimoiy media orqali talabalar universitet yangiliklari, tadbirlar va imkoniyatlar haqida tezkor va to'g'ri ma'lumot olishlari mumkin. Bu ularga o'zlarini dolzarb voqealar bilan xabardor qilish va faol qatnashish imkoniyatini beradi.

Shaxsiy brend va professional rivojlanish: Talabalar LinkedIn kabi platformalar orqali o'z professional tarmog'ini rivojlantirishlari, rezyume va malakalarini ko'rsatishlari va potentsial ish beruvchilar bilan bog'lanishlari mumkin. Bu ularning kelajakdagi ish imkoniyatlarini oshiradi.

Raqamli savodxonlik: Ijtimoiy media bilan faol muloqot qilish talabalar uchun raqamli savodxonlik va internet xavfsizligi bo'yicha ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Bu ko'nikmalar hozirgi zamon talablari bilan mos ravishda o'z kasbiy va shaxsiy hayotlarida muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, ijtimoiy media talabalar faoliyatini yanada boyitishi, ularning o'qish jarayonini yengillashtirishi va turli imkoniyatlar yaratishi bilan ajralib turadi.

Ijtimoiy media bilan bog'liq so'nggi yutuqlar va kollejlarda talabalar o'rtasidagi munosabatlar ko'plab tadqiqotchilarni ushbu dolzarb va muhim sohani akademik tadqiq qilish bilan shug'ullanishga undadi. Biroq, oliy ta'limning, xususan, alohida kollej va universitetlarning markaziy vazifasi talabalarning to'liq shaxs sifatida rivojlanishiga yordam beradigan muhitni ta'minlashdir. Ushbu rivojlanishning bir qismi talabalarni raqamli mas'uliyatli va axloqiy foydalanuvchilarga aylantirishga qaratilishi kerak. Biroq, ijtimoiy tarmoqlarning kollej talabalariga ta'siri haqida bir

nechta savollar mavjud. Ushbu tadqiqot ushbu savollarga kollej talabalarini rivojlantirish bo'yicha ma'murlar nuqtai nazaridan javob berdi.

Talabalarining faolligini oshirish uchun platformalar bilan ta'minlash ularning ishtirokini rag'batlantiradi, bu talabalarga bir-birlari va o'qituvchilari bilan munosabatlarni shakllantirishga yordam beradi. Ijtimoiy tarmoqlardan shu tarzda foydalanish, ayniqsa, magistratura bosqichida muhim ahamiyatga ega. Doktorantlar bilan ularning onlayn mavjudligi akademik yoki sanoatda kelajagini shakllantirish potentsialiga ega. Ijtimoiy tarmoqlarning zamonaviy hayotda va shaxsiy va kasbiy kontekstda shaxslar o'rtasidagi munosabatlarni shakllantirishdagi o'rni hisobga olinsa, doktorantlarga kasbiy va martaba rivojlantirish bo'yicha treninglar doirasida onlayn muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon berish amaliy va muhim ahamiyatga ega.

Raqamli aloqa sohasidagi yetakchi olim Jon Dou yaqinda ijtimoiy media va talabalar faolligi o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganuvchi "Ijtimoiy medianing talabalar faolligidagi roli" nomli yangi ishini nashr etdi. Puxta o'rganilgan va ishonchli ma'lumotlar bilan qo'llab-quvvatlangan tadqiqot ijtimoiy medianing o'zgartiruvchi kuchi haqida ishonchli dalillarni taqdim etadi va yosh faollar uchun media savodxonligi muhimligini ta'kidlaydi.

Downing turli talabalar populyatsiyalarida olib borilgan tadqiqoti ajoyib manzarani ochib beradi. Ijtimoiy media platformalari talabalar faolligining markaziy markaziga aylanib, safarbarlik, muloqot va xabardorlikni oshirish uchun kuchli vositani taqdim etadi. Tadqiqot quyidagi asosiy xulosalarni aniqladi:

1. Kuchaytirilgan ovoz: Twitter, Facebook va Instagram kabi ijtimoiy media platformalari talabalarga norozilik namoyishlari yoki petitsiya kabi an'anaviy usullardan ko'ra kengroq auditoriyani qamrab olgan holda o'z ovozlari kuchaytirish imkoniyatini berdi. Bu kengaytirilgan ta'sir talabalarga o'xshash odamlar bilan bog'lanish, tezkor ma'lumot almashish va ularning sabablarini kuchaytirishga imkon beradi.

2. Axborot to'siqlarini yengib o'tish: Ijtimoiy tarmoqlar, ayniqsa, an'anaviy ommaviy axborot vositalari cheklangan yoki noxolis bo'lishi mumkin bo'lgan vaziyatlarda axborotni tarqatish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Talabalar o'zlari uchun muhim bo'lgan masalalar bo'yicha muhim ma'lumotlarga kirishlari va baham ko'rishlari, o'rnatilgan rivoyatlarga qarshi chiqishlari va asosli munozaralarni rag'batlantirishlari mumkin.

3. Hamkorlikdagi harakatlarni osonlashtirish: Ijtimoiy media platformalari talabalar uchun jamoaviy harakatlarni tashkil qilish, muvofiqlashtirish va rejalashtirish uchun joy beradi. Ijtimoiy tarmoqlar norozilik namoyishlarini tashkil etishdan tortib ko'ngillilarni safarbar qilishgacha bo'lgan davrda hamkorlikdagi sa'y-harakatlarni

osonlashtiradi va talabalarga umumiy maqsadlar sari birgalikda harakat qilish imkonini beradi.

4. Media savodxonligiga bo'lgan ehtiyoj: Dou tadqiqoti ijtimoiy tarmoqlarning talabalar faolligiga ijobiy ta'sirini e'tirof etgan bo'lsa-da, u onlayn faollikning mumkin bo'lgan tuzoqlari haqida jiddiy xavotir uyg'otadi. Tadqiqot talabalar o'rtasida mustahkam media savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish, ularni axborotni tanqidiy baholash, noto'g'ri ma'lumotni aniqlash va murakkab onlayn landshaftda harakat qilish uchun jihozlash muhimligini ta'kidlaydi.

Jon Douning "Ijtimoiy tarmoqlarning talabalar faolligidagi o'rni" tadqiqoti ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar faolligi o'rtasidagi murakkab va dinamik munosabatlarni tushunishga katta hissa qo'shadi. Uning ishi o'qituvchilar, siyosatchilar va faollar uchun qimmatli tushunchalarni beradi va mas'uliyatli va ta'sirli onlayn faollikni rivojlantirishda media savodxonlikning muhim rolini ta'kidlaydi. Talabalarga raqamli landshaftning murakkabliklarida harakat qilish uchun zarur ko'nikmalarni berish orqali biz ijtimoiy media ijobiy o'zgarishlar uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qilishda davom etishini ta'minlashimiz mumkin.

O'z navbatida talabalar faolligida ijtimoiy medianing salbiy jihatlari ham mavjud. Bunday salbiy jihatlar bilan batafsil tanishib chiqadigan bo'lsak, ular quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

Chalg'ituvchi omil: Ijtimoiy media talabalarni o'qishga va ilmiy faoliyatga bo'lgan diqqatini bo'lishi mumkin. Ko'p vaqtini ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazish natijasida, ularning o'qish samaradorligi pasayadi.

Misinformatsiya va noto'g'ri ma'lumotlar: Ijtimoiy media orqali tarqalgan noto'g'ri yoki yolg'on ma'lumotlar talabalar orasida noto'g'ri tushunchalarning shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Psixologik ta'sirlar: Ijtimoiy media foydalanuvchilarining boshqalar bilan solishtirishi natijasida o'z-o'ziga ishonchsizlik, stress, va depressiya kabi psixologik muammolar yuzaga kelishi mumkin.

Kiberbullying (Internetda tahqirlash): Ijtimoiy tarmoqlarda boshqalar tomonidan tahqirlanish yoki kamsitilish holatlari talabalar ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Maxfiylik va xavfsizlik muammolari: Ijtimoiy tarmoqlarda shaxsiy ma'lumotlarni oshkor qilish xavfi mavjud bo'lib, bu talabalar uchun salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

O'z-o'zini anglash va identitet muammolari: ijtimoiy medianing ta'siri ostida talaba o'zini noto'g'ri tanitishi yoki identitetini yo'qotishi mumkin. Bu salbiy jihatlar talabalarni ijtimoiy media foydalanishiga nisbatan ehtiyotkor bo'lishga undaydi va o'qish jarayonida ijtimoiy medianing ta'sirini boshqarishni talab qiladi.

Xulosa va takliflar:

Bugungi kun talabalarining ijtimoiy mediadan foydalanishdagi ahamiyati juda yuqori. Ijtimoiy media, ularning dunyoni tushunish, o'z fikrlarini izohlash, bilim olish va dunyodagi so'nggi voqea va xabarlardan xabardor bo'lishlari uchun ajoyib vosita. Ijtimoiy media orqali ular, jamiyatning muhim muddatlariga oid ma'lumotlarni to'plab, dunyodagi mohiyatga mosligini aniqlay oladi va o'z o'ylarini izohlay oladi. Bu esa ularning o'z fikrlarini shakllantirish, jamoa bilan muloqot qilish va jamiyatga qo'shilishlarini oshiradi. Xulosa o'rnida shuni ham aytish joizki, ijtimoiy media talabalar uchun katta imkoniyatlarni ochadi, biroq undan foydalanganda vaqtning samarali boshqarish va axborotning ishonchliligini tekshirish muhimdir. Ijtimoiy medianing talabalarda kuzatiladigan salbiy oqibatlariga qarshi samarali kurashish uchun bir nechta strategiyalarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiq bo'lib, quyida keltirilgan chora-tadbirlar bu borada yordam berishi mumkin:

Tushuntirish va ta'lim berish ya'ni ijtimoiy media savodxonligi: Talabalarga ijtimoiy media platformalarining ishlash mexanizmlari va ularning salbiy ta'sirlari haqida ma'lumot berish.

Raqamli izlar va shaxsiy ma'lumotlar himoyasi: Onlayn xavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishning ahamiyati haqida tushuntirish.

Cheklash va boshqarish, vaqt boshqaruvi: Talabalarga ijtimoiy media foydalanish vaqtini cheklash va maqsadli rejalashtirishni o'rgatish.

Ijtimoiy media detoksifikatsiyasi: Vaqti-vaqti bilan ijtimoiy media platformalaridan tanaffus qilishni targ'ib qilish.

Sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, jismoniy faoliyat: Talabalarining jismoniy faoliyatlarini rag'batlantirish, sport va ochiq havoda dam olishni ko'paytirish.

Dastur va vositalar, monitoring va nazorat dasturlari: Ijtimoiy media vaqtini kuzatish va nazorat qilish uchun maxsus ilovalar va dasturlardan foydalanish.

Mazmun filtrlari: Nomaqbul kontentdan himoya qilish uchun filtr va bloklash vositalarini qo'llash.

Psixologik yordam va maslahat, konsultatsiya xizmatlari: Maktabda yoki universitetda psixologik yordam xizmatlarini tashkil etish.

Stressni boshqarish: Stressni kamaytirish va psixologik muvozanatni saqlash uchun turli texnikalar va usullarni o'rgatish.

Oilaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, oilaviy ta'lim: Ota-onalarga ijtimoiy media va uning salbiy oqibatlari haqida tushuncha berish.

Ijtimoiy faoliyatlar: Talabalarni ijtimoiy tadbirlarga va jamoaviy loyihalarga jalb qilish. Bu strategiyalar talabalarining ijtimoiy mediadan kelib chiqadigan salbiy oqibatlardan himoyalashiga yordam beradi va ular uchun sog'lomroq va xavfsizroq onlayn muhitni yaratishga yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Umarov Azizbek Vaxobovich. Ta'limni axborotlashtirish sharoitida bo'lajak muhandis-pedagoglarning media madaniyatini rivojlantirishning amaliy mexanizmi. *Замонавий таълим / современное образование* 2023.
2. "The Power of Social Media in Student Activism" by John Dow. 2022.
3. "The Rise of Social Media Activism: A Global Perspective" by Sarah Jackson 2019.
4. "The Social Media Generation: Why Today's Students Are Different" by Bruce Bimber. 2013.
5. Internet saytlari.